

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми, Україна), д-р іст. наук;
Камберова Р. (Софія, Болгарія), канд. філол. наук;
Король С. М. (Суми, Україна), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми, Україна), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ, Україна), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми, Україна), канд. наук із держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми, Україна), д-р філос. наук.

Рекомендовано до видання вченою радою юридичного факультету
Сумського державного університету
(протокол № 10 від 07.04.2016 року)

Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 18 квітня 2016 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, Р. Камберова та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – Ч. 1. – 168 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках II Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 699 від 22 грудня 2015 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

На обкладинці використано мапу «Русь, Московія і Тартарія» фламандського картографа XVI ст. Абрахама Ортелія.

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ
НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У 1918-1923 рр.:
екстраполяція досвіду минулого на сучасний
суспільно-політичний розвиток України**

Доба національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 1918-1923 рр. залишила в спадок наступним поколінням явища й події минулого, які з плином часу не втрачають своєї значущості, потребують осмислення сконденсованого в них ретроспективного досвіду, як позитивного, так і негативного.

Однією з важливих складових тогочасного революційного процесу була спроба утворення єдиної незалежної соборної української держави. Розвиток національно-визвольного руху, державотворчі зусилля східного й західного українства дозволили наприкінці 1918 – на початку 1919 рр. проголосити об'єднання двох історично роз'єднаних гілок українського народу в єдине державне тіло. Проте втілити в життя одвічне прагнення українців тоді не вдалося. Більше того, були втрачені й здобутки державної незалежності. Складні й драматичні події минулого своєрідно екстраполюються на реалії українського сьогодення. При неоднозначному суспільному сприйнятті вони виступають чутливим подразником національної свідомості, стримують консолідацію політичної еліти, підсилюють поле ідеологічної напруженості. За цих умов дослідження здобутків і, особливо, невдач українського державотворчого процесу 1918-1923 рр., нереалізованості об'єднавчого потенціалу нації, роз'єднаності політичної еліти залишається надзвичайно актуальним завданням вітчизняної історичної науки.

Історія визвольних змагань українців першої половини ХХ ст. і викликаного цим українсько-польсько-російського воєнно-політичного протистояння й досі залишається дискусійною темою різних історіографічних шкіл і болючою темою сучасних українсько-польських і українсько-російських гуманітарних взаємин. Про це свідчить поява в останнє десятиліття в Україні та закордоном багатьох наукових

досліджень і гострополітичних газетних публікацій, присвячених цій проблематиці, а також робота численних міжнародних конференцій і семінарів, під час яких науковці та політики прагнуть якомога об'єктивніше з'ясувати уроки національного державотворення в Західноукраїнській Народній Республіці та не допустити помилок минулого на сучасному етапі.

Вітчизняні історики, які проводять нитку героїчного минулого до сучасності, зокрема П. Гай-Нижник [1], Я. Грицак [2], які наголошують, що саме визвольні змагання є основним поштовхом до формування модерної української нації. Із зарубіжних науковців, що активно займаються цим питанням можна виділити таких польських авторів, як Ж. Томашевський [3], Л. Подхородеський [4]. Ці дослідники розкривають окремі деталі тогочасного суспільно-політичного життя західноукраїнських земель очима громадян Польщі. Ще один науковець – М. Папєжинська-Турек – досліджує українське питання в політичному, соціальному та релігійному аспектах [5]. Недоліком їхніх праць є те, що автори часто обмежуються констатацією фактів, не вдаючись до глибшого аналізу подій. Окремі аспекти політики польських урядів щодо західноукраїнського населення у 1920-1930 рр. також висвітлюються у працях В. Менджеського [6].

Можна зробити висновок, що аналізована проблема у своєму розвитку найбільших успіхів досягла за незалежної Української держави. Добре вивченими на фактологічно-ілюстративному і теоретико-методологічному рівнях можна вважати питання, пов'язані з інкорпораційно-колонізаторськими заходами польської адміністрації, масовим антиокупаційним рухом українців, діяльністю еміграційного уряду ЗУНР на міжнародній арені, у національно-визвольному русі тощо [7]. Визвольні змагання українського народу 1918-1923 рр. закінчилися невдачею. 18 березня 1921 р. було підписано Ризький мирний договір між радянськими урядами Росії й України з одного боку та Польщею з іншого. Згідно з цим документом, що, фактично, поховав самостійницькі плани урядів УНР та ЗУНР, Польща в обмін на територіальні поступки, аналогічні тим, які мали місце у Варшавській угоді, визнала Радянську Україну і зобов'язалася заборонити перебування на

своїй території всіх антибільшовицьких організацій, включаючи уряд УНР [8]. Доля Східної Галичини була вирішена в 1923 р., коли Паризька конференція схвалила приєднання її до Польщі. Ще раніше, у 1918 р. Буковина була окупована Румунією, а у 1919 р. Закарпаття дісталось Чехословаччині [9].

Багато дослідників вважають, що без того складне становище ЗУНР, ускладнювалось політичною та військовою нерішучістю керівництва держави та його сліпою вірою у всемогутність та справедливість Антанти [10]. Але на нашу думку, падіння Західноукраїнської Народної Республіки зумовлено перш за все зовнішніми факторами. Жодна внутрішня організація українців (військова чи політична) тоді не змогла б дати ефективну відсіч зовнішній експансії за умови підтримки останньої Антантою. Однак незважаючи на поразку у нерівній боротьбі із зовнішніми агресорами і недовготривалістю у часі, Західноукраїнська Народна Республіка залишила глибокий слід у становленні української держави і права. Тому її досвід можна сміливо використовувати у сучасному державотворенні.

1. *Гай-Нижник П. П.* Ідея соборності й українське державотворення (1918-1919 рр.) [Електронний ресурс] / П. П. Гай-Нижник. – Режим доступу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014doc.sobornist.php>.

2. *Грицак Я.І.* Нариси Історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. [Електронний ресурс] / Я. І. Грицак. – Режим доступу: <http://history.franko.lviv.ua/PDF%20Final/Grycak.pdf>.

3. *Tomaszewski J.* Ojczezna nie tylko Polakou. Mniejszosci narodowe w Polsce w latach 1918-1939 / J. Tomaszewski. – Warszawa, 1985. – 248 с.

4. *Podhorodecki L.* Historia Polska / L. Podhorodecki. – Warszawa, 1997. – 135 s.

5. *Papierzynska-Turek M.* Miedzy tradycja a rzeczywistoscia Panstwa wobec prawoslawia 1918-1939 / M. Papierzynska-Turek. – Warszawa, 1989. – 275 с.

6. *Medrzecki W.* Wojewodztwo Wolynskie 1921-1939: Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / W. Medrzecki – Wrocław, 1988. – 202 s.

7. *Павлюк О. В.* Зовнішня політика ЗУНР / О. В. Павлюк // Київська старовина. – 1997. – № 3-4. – С. 114-138.

8. *Галицька-Дідух Т. В.* Дипломатична боротьба навколо проблеми українського представництва на мирній конференції в Ризі (вересень 1920 – березень 1921 рр.) / Т. В. Галицька-Дідух // Український історичний журнал. – 2001. – № 6. – С. 100-109.

9. *Городня Н. Д.* Їм потрібні були сильні союзники: Українське питання на Паризькій мирній конференції 1919 р. / Н. Д. Городня // Політика і час. – 1995. – № 11. – С. 75–80.

10. *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918-1919 рр. / М. Р. Литвин. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1998. – 488 с.